

Kaija Majoinen & Eva Hänninen-Salmelin (1998): *Naiset paikallispolitiikassa. Näkökulmia naisiin politiikan prosessin kehittäjinä, ve-täjinä ja arjen johtajina*. Suomen Kuntaliitto, Acta nro 99, Helsinki, 135s.

Kaija Majoinen ja Eva Hänninen-Salmelin käsittelevät kirjassaan naisten osallistumista kunnalliseen poliittiseen päätöksentekoon. Heidän lähtökohtaan on kunnallishallinnon ja sen toimintaympäristön muutos, joka altistaa poliittiset päättäjät entistä ilkeämmille ongelmille ja asettaa heille uudenlaisia vaateita paikallisen yhteisön kehittämiseksi. Kirjoittajat ovat kiinnostuneita innovatiivisesta päätöksenteosta kunnallispolitiikassa, jota he tarkastelevat suhteessa inkrementalismiin. Innovatiivisuus on kirjoittajien mielestä oppimista pois vanhoilta tavoilta, menneisyyden ajatus- ja toimintamallien hylkäämistä. Ilkeitä ongelmia ei heidän mukaansa enää ratkota perinteisin päätöksenteon keinoin, vaan kestävätkä ratkaisut edellyttävät uusia oivalluksia ja niiden soveltamista – totutusta poikkeavaa kunnallista strategiaa.

Kirjoittajat näkevät tämän päivän kunnan paikallisen yhteisönä. Siksi kunnallisen luottamushenkilön pitää kyetä vaikuttamaan myös sellaisiin tahoihin, joihin heillä poliittikkoina ei ole suoranaista asema- tai vaikutusvaltaa. Tätä vaikuttamisen aluetta kirjoittajat kutsuvat yhteisön johtamiseksi. Kunnalla yhteisönä on paikallisen itsehallinnon toteuttamisen ja palveluiden järjestämisen lisäksi sosiaalinen merkitys. Yhteisöllisyydestä syntyy kuntaidentiteetti ja -kulttuuri, jota uusinnetaan ihmisten arjen toiminnoissa.

Majoinen ja Hänninen-Salmelinin kirjan keskeinen tavoite on tarkastella, miten naiset kunnallisina luottamushenkilöinä osallistuvat paikallisen politiikan prosesseihin asioiden käynnistäjinä, poliittisten käytäntöjen uudistajina ja kuntayhteisön kehittäjinä. Tarkastelun keskiössä on naisten innovatiivinen toiminta kunnallispolitiikassa, tai tarkemmin sanottuna, naisten tuottamat muutokset kunnallispolitiikan sisältöön ja toimintatapoihin.

Kirjoittajat keräsivät tutkimuksensa aineiston kolmi-vaiheisena prosessina. ”Peruskertomuksiksi” kutsuttu aineisto-osa koottiin haastattelemalla kuntien johtavassa asemassa olevia naisia (”vaikuttajanaisia”) kuudesta kunnasta. Peruskertomuksia tarkasteltiin ”vastakertomusten” valossa, joiden esittäjiksi valittiin saman kunnan hallinnossa tai politiikassa toimivia naisia eri puolueista. Vastakertomuksissa arvioitiin peruskertomuksen laatineiden naisten toimintaa ja työskentelyä luottamushenkilöinä, vaikuttajina sekä luottamustoimen sisällön kehittäjinä. Kolmannessa vaiheessa kirjoittajat valitsivat kolme naisraatia suurten, keskisuurten ja pienten kuntien kunnanjohtajista sekä kunnanvaltuustojen ja -hallitusten puheenjohtajista. Raadit saivat tehtäväkseen pohtia, millaisia innovaatioita etenkin naiset ovat kunnallispolitiikassa kehittäneet. Raadit toi-

mivat vertailupeileinä perus- ja vastakertomusten esittäjille.

Peruskertomusten mukaan naiset lähtivät kunnallispolitiikkaan muuttaakseen sen sisältöä ja toimintakulttuuria. Naisten kunnallispoliittisen toiminnan lähtökoh-ta oli ”kuntalaisten paras”. Naisten keinoja kuntalaisten tarpeiden huomioimiseksi olivat poliittisten päättäjien ja kuntalaisten suhteen tasaavertaminen, kunnan talouden tasapainottaminen, peruspalveluiden turvaaminen ja tietoteknologian valjastaminen palvelu-maan kuntalaisia. Peruskertomuksissa ilmeni myös naisten halu tuoda arkipäivän asiat esiin politiikassa. Arjen ulottuvuuksien tunnistaminen vahvistaa kuntalaisten tarpeiden välittymistä poliittiseen päätöksentekoon. Arki opettaa poliittikkaa huomaamaan ihmisen elämänsä eri vaiheiden vaateet kunnallisille palveluille, viemään politiikassa keskeneräiset asiat päätökseen ja määrittelemään luottamushenkilön roolia uudelleen.

Paikalliset tiedotusvälineet rakentavat kunnallispoliittikon julkisuuskuvaa. ”Pätevä, sopiva vai nainen?” otsikoi moni paikallislehti edellisten kunnallisvaalien jälkeen valtuuston, hallituksen ja lautakuntien järjestäytyessä. Suurin uutisarvo näytti olleen tasa-arvolain kiintiösäännöksen toteutumisella - kiintiöperiaatetta pidettiin ”pirun tiukkana” ja toimittajat odottivat ”naisten loppuvan paikkojen jaossa”. Paikallislehdistön tunkkaista asennetta kuvastaa, että naisen valinta valtuuston puheenjohtajaksi ylitti uutiskynnyksen, mutta kolmen miehen puheenjohtajatroikan valinta ei sitä tehnyt. Poliittikan sisältöön lehdet kajosivat ainoastaan puheenjohtajien haastatteluissa. Tässä yhteydessä naispoliittikot saivat tilaisuuden esittää kaavailujaan politiikan prosessin uudistamiseksi ja yhteishengen vahvistamiseksi kuntayhteisössä. Torjuakseen vääristyneitä mielikuvia ja vahvistaakseen päättäjä-kuntalainen -luottamussuhdetta peruskertomusten naiset halusivat olla tavoitettavissa ja lähestyttävissä tullakseen tutuiksi kuntalaisille.

Majoinen ja Hänninen-Salmelinin analyysin mukaan kunnallisissa luottamustehtävissä oleville naisille oli tyypillistä etsiytyminen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen mahdollisimman monilla kentillä. Näin he keräsivät päätöstensä pohjaksi myös sellaista informaatiota, joka ei välity heidän asemansa ja tehtävänsä mukaisessa suhdeverkossa. Erityisen tärkeänä naiset pitivät kuntalaisten äänen kuulemistä. Pienissä kunnissa yhteys kuntalaisiin syntyy lähes itsestään, suurissa kunnissa se vaatii ajallista panostusta ja rakenteita, joissa toimia. ”Matalan kynnyksen toimintapolitiikassa” naiset yhdistivät virallista ja epäviralliset verkostonsa tavoittaakseen kuntalaiset. Pienissä kunnissa puolueiden merkitys naisten kunnallispoliittisen toiminnan ohjaajina jäi vähäiseksi. Naiset mielsivät osallistuvansa yhteisiin tärkeiksi koettuihin projekteihin.

Vastakertomuksissa ja raatien arvioissa todettiin naisten muuttaneen kunnallista toimintakulttuuria avoimemmaksi. Keskusteluilmapiiri oli vapautunut ja naisten epävirallinen yhteistoiminta yli puoluerajojen voi-

mistunut. Sisällöllisiä innovaatioita naiset tekivät päättäessään hyvinvointipalvelujen järjestämisestä sekä soveltaessaan verkostomaisia työskentelytapoja. Naisten löytämistä toiminnallisista innovaatioista tärkeimpiä olivat keinot vahvistaa kuntalaisten luottamusta kunnallispoliittiseen päätöksentekoon sekä kunnan yhteisöluonteen kehittäminen.

Tutkimuksen lähtökohdat ja kysymyksenasettelut ovat kiinnostavia ja virittävät lukijan odotukset. Prosessinomaisesti kerätty aineisto kasvattaa niitä entisestään. Kirjan vahvuutena on tuore tarkastelutapa kunnallispolitiikkaan. Kirjoittajat nostavat tutkimuksensa keskiöön kunnallispolitiikassa toimivat naiset, joita ei juuri ole tutkittu. He avaavat naisten näkökulmia kunnallispolitiikan muutosmahdollisuuksiin, kunnallisten luottamushenkilöiden ja kuntalaisten välisten suhteiden ongelmiin ja etsivät naisten aikaansaamia sisällöllisiä ja toiminnallisia innovaatioita kunnallisessa päätöksenteossa.

Kirjoittajat eivät kuitenkaan täysin vastaa lukijan toiveisiin. Tutkimusaineiston ilmeinen rikkaus on innostanut heidät monipolviseen tarkasteluun, johon joiltain osin toivoisi täsmennystä. Esimerkiksi olisi kaivannut eron tekemistä poliitikkojen ja virkamiesten välille, sillä toisinaan tekstistä oli hankala erottaa, kuka puhui kenestä ja mistä positiosta. Myös peruskertomusten

vastakertomukset ja raatien arviot jäivät liian vähälle. Niiden tarkempi analysointi ja sitominen tiiviimmin peruskertomuksiin olisi todennäköisesti jännevöittänyt sanottavaa. Myös jotkut kiinnostavat teemat ja keskustelut jäävät kirjassa avoimiksi. Esimerkiksi ”mahdollistamisesta kunnallispolitiikassa” sekä ”äärevistä verkostoista” olisi mielellään kuullut enemmän ja tutkimustuloksiin tiiviimmin sidottuna.

Majoisen ja Hänninen-Salmelinin kirjan voima on sen innovatiivisuus. Se nostaa keskusteluun monia kunnallispolitiikan ajankohtaisia asioita. Niistä tärkein on kysymys, kenen ehdoilla kunnallispolitiikkaa ja kuntayhteisöä kehitetään. Kunnallisen päätöksentekijän on kyettävä muuttamaan ja arvioimaan omaa toimintaansa ja totuttuja toimintatapojaan. Hänen on myös entistä herkemmin kyettävä tunnistamaan kuntalaisten tarpeita ja välittämään niitä kunnallispoliittiseen päätöksentekoon. Kuntalaiset puolestaan vaativat poliitikoilta entistä lujempaa yhteyttä puheiden ja tekojen välille. Tämä edellyttää tiedon ja vallan lisäksi ihmissuhdetaitoja sekä kykyä verkostoitua. Kirjan ansio on edellämainittujen kysymysten nostaminen keskusteluun. Lisäksi kirjasta löytyy monia tutkimusideoita, joita olisi kehitettävän eteenpäin.

HELENA KARENTO